

- 3 Nepřehlasovaná podoba *kozla* zabírá vm. nář. (kromě pruhu při jejich záp. hranici) a slez. nář. čes. typu. Forma *kozle* pokrývá vých. polovinu strm. nář. s přilehlým záp. úsekem vm. nář., odděleně se dokládá z areálu na rozhraní jv. Čech a jz. Moravy a dále zahrnuje celou záp. polovinu Čech.
Z čes.-pol. Přechod. nář. pocházejí obměny *kožlyn* a *kožle*.
Na zbývajícím území je rozšířena podoba *kůzle*, shodná se spis. jazykem, která jako dubletní proniká do oblastí varianty *kozle* a v zč. a mor. pohraničních městech se uplatňuje jako jediná. Jinak situace ve městech odpovídá nář. okolí.
Varianta *mňa* vytváří úzký pruh při jz. okraji slez. nář., ve vm. nář. má přibližně tentýž rozsah jako forma *kozla*. Města se shodují s venkovským okolím.
- 4 a) **kozle** stč. *kóze*, Jg, SSJČ říd., hluž. *kózlo*, dluž. *kóze*
kožlyn pol. *koźle*
kůzle Jg, SSJČ b) **mňa** sloven.
- 5 a) *kůzle* Po 1, Ju 1–4 — *kuzle* Po 1, Ju 2 — *kozla* Ju 7 — *kozle* Ju 6, Ru 2, 4 b) *mňa* Ju 7, Ru 5

Km

Změna 'á > ie > í (i)

Dlouhé 'á (tj. á po měkké souhlásce) se vyvíjelo podobně jako 'a krátké.

Pč. 'á je pokračováním staršího 'á (např. *čáša*), většinou však vznikalo stažením skupení 'aja (*pěšá*), 'ja (*znameňá*), 'ěja (*s'máti sa*). Toto 'á pak splynulo s dlouhým ä, což byla střídnice za dlouhou nosovku q (*zapr'äg-núti*, oni *nos 'ä*), viz dále.

Ve spisovném jazyce a ve většině našich nářečí vznikla (před tvrdou souhláskou, kromě souhlásky k) zadní varianta širokého ä, jež přešla v samohlásku á; ta se pak dále vyvíjela zcela pravidelně (např. ve Slezsku se změnila v samohlásku o, nebo se krátila). Na části zkoumaného území dalo široké ä diftong ie (přehlasovalo se) a následně se užilo v í, popř. se ještě dále krátilo v i (*sm'áli se* > *smieli se* > *smíli se* > *smili se*). V branickém nářečí k monoftongizaci většinou nedošlo a zachoval se diftong ie (např. *s'mieli se*).

Nosové dlouhé ě bylo nahrazeno samohláskou ústní, jen na části Slezska se pův. dlouhé ě v závislosti na hláskovém okolí obměnilo nebo rozložilo ve spojení ústní samohlásky + nosová souhlásky, např. *guns'ur*, *gyns'ur*; *zap'ungnyc'*, *zap'ryngnyc'*, srov. ČJA 5, 67.

Přehlásku 'á > ie > í probíráme v tomto sledu:

1. případy s dlouhým 'á za pův. *ěja*, *ěja*, *aja*: *smát se*, *hřát*, *sít*, gen. sg. *stavení*, *letní*,
2. případy s 'á za pův. dlouhé ě: *zapřáhnout*, *housátko*, *oni nosí*, *třást se*, *vzít*, *více*.

Uzemní rozsah přehlasovaných forem je v jednotlivých případech různý. Pravidelnost změn bývá narušena analogickým vyrovnáváním.

6 smát se (1794) — mapa s. 59 smál se (1796)

- 1 M smát se — smjat' se (s'm'ac' s'e 818, 819) — smjoc' se (šm'oc' še 831–836)
s'miec' se 801
smít se (též 301)
- 2 Kromě vymezení oblastí s přehlasovanou nebo nepřehlasovanou formou je zakreslena i oblast pravidelné slezské změny á > o (*smjoc' se*).
Nepřehlasovaná forma *smát se* je analogická podle přič. min. *smál se* (v tomto tvaru nebyly pro přehlásku podmínky), srov. oddíl 7. Máme za to, že přehláska byla provedena na celém území, mimo část Slezska. Tam se zachoval stav původní (*smjac' se*, *smjoc' se*).
- 3 Izoglosa *smát se* × *smít se* probíhá zhruba ve směru linie Prostějov – Svitavy – Nové Město na Mor. – Třebíč – Znojmo. Východně od ní je forma *smít se*; ta zahrnuje ještě záp. podskupinu slezských nářečí. Východní podskupina těchto dialektů i část již. podskupiny se vyděluje tvary nepřehlasovanými *smjat se*, *smjot se*. (Formy s palatální sykavkou s'm'ac' s'e, šm'oc' še jsou omezeny na pruh přechod. nářečí česko-polských, srov. ČJA 5, 224a sestra.)